

Аймедов К. В.,
д. мед. н., професор, ОНМУ, м. Одеса, Україна
Нікогосян Л. Р.,
д. мед. н., доцент, ОНМУ, м. Одеса, Україна
Сторож В. В.,
викладач кафедри соціальної допомоги,
загальної та медичної психології, ОНМУ, м. Одеса, Україна

ПРОЕКТУВАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

У статті розглянуто різні підходи до визначення сутності технології проектування, соціальне проектування, загалом проектування, представлені у психологічній та соціально-педагогічній літературі. Обґрунтовано сутність «проектування», «соціальне проектування» в професійній діяльності фахівців соціономічної сфери, зокрема соціальних працівників.

Ключові слова: проект; проектування; соціальне проектування; соціально-педагогічне проектування; технології проектування.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В умовах динамічних перетворень в українському суспільстві, посилення конкурентних ринкових відносин, перегляду соціальних пріоритетів у сфері освіти, її глобалізації, актуалізується проблема об'єднання інтелектуальних, життєво творчих і вольових зусиль спеціалістів соціономічних професій зокрема соціальних працівників для втілення різномасштабних інноваційних змін в освітньому середовищі. Йдеться про осмислення сучасних підходів до підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери (соціальних працівників, соціальних педагогів, практичних психологів, керівників освітніх установ) в оновлених соціальних реаліях. У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема професійної підготовки креативних, змобілізованих майбутніх фахівців-соціономістів соціальної галузі, які здатні швидко реагувати на нові умови соціальної та професійної дійсності, приймати колективні рішення, ефективно працювати втілювати технології проектування в професійну діяльність із урахуванням суспільних змін і тенденцій.

Враховуючи завдання освіти, значної уваги потребує створення навчально-виховного процесу в умовах навчального закладу, яке б дозволило майбутнім соціальним працівникам оволодіти знаннями з проектування, технологіями розробки та впровадження соціальних проектів у різних сферах професійного самоздійснення спеціалістів соціономічних професій (у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту населення, служб для молоді тощо); формування на всіх етапах професійного становлення соціально активної, відповідальної особистості майбутнього фахівця; підтримка та стимулювання професійного саморозвитку студентів, їхньої життєво творчої самореалізації на різних рівнях.

Мета статті полягає в з'ясуванні теоретичного уявлення про сутність проектування професійної діяльності в освітній та соціальній сфері, а також визначення понять проект і соціальне проектування.

Завданням статті є аналіз основних понять проектування, соціальне проектування, соціально-педагогічне проектування, ознайомлення з вітчизняним досвідом проектного підходу в професійній діяльності фахівців соціономічної сфери.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання зазначеної проблеми. Традиційно термін «проект» (від лат. «projectus» – кинутий уперед), що увійшов у педагогічну галузь з технічної (інженерної), розуміють як реалістичний задум, план про бажане майбутнє, прообраз (протип) передбачуваного або можливого об'єкта, стану а також сукупність певних тимчасових дій, документів (розрахунків, креслень, макетів тощо), текстів для створення певного реального об'єкта, предмета, теоретичного продукту чи послуги. Він містить раціональне обґрунтування задуму і конкретний спосіб його здійснення [1; 5].

Теоретичні засади проектування в соціальній сфері було проаналізовано в працях Т. Азарової, Л. Абрамова, И. Котлярова, В. Курбатова, В. Лукова, Ж. Тоценка, П. Шевчука та ін. Із різноманіття поняття, що вивчається, заслуговує на увагу визначення В. Лукова: «Соціальне проектування – це конструювання індивідом, групою або організацією дій, спрямоване на досягнення соціально значущої мети та локалізованого за місцем, часом і ресурсами» [3, с. 6].

Вітчизняні дослідники (А. Капська, В. Поліщук, П. Шевчук) виокремлюють соціальне проектування в окремий напрям соціальної роботи на макро-, мезо- і мікрорівнях. Йдеться про розробку та впровадження державних соціальних проектів і програм, спрямованих на поліпшення життя громадян. Аналіз

наукових досліджень показує, що сучасні вчені намагаються обґрунтувати зв'язок соціального проектування з інноваційною практикою. Г. Бірженюк, А. Марков відносять соціальне проектування до розряду інноваційної, творчої діяльності через те, що воно зумовлює перетворення дійсності, відбувається на базі відповідної технології, яку можна уніфікувати, осягнути та вдосконалити. Науковці підкреслюють, що соціальне проектування необхідне для створення моделей суспільних зв'язків, соціальних інститутів, нових форм соціального влаштування та суспільного життя, розробки систем управління, законів тощо [4].

А. Капська доповнює, що «в межах одного соціального проекту можуть існувати кілька рівнозначних або нерівнозначних об'єктів: одна або кілька цільових груп клієнтів, які отримують допомогу; цільові групи соціальних працівників, волонтерів, фахівців, яких потрібно навчити методики надання допомоги; цільові групи людей, котрих потрібно переконати сприяти наданню допомоги доступними їм засобами (відповідними рішеннями, якщо це керівники і політики, формування громадської думки, якщо це представники засобів масової інформації)» [7].

Викремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується зазначена стаття. Слід підкреслити, що результатами соціального проектування виступають як розроблені проекти, так і програми. Проблема соціального проектування сьогодні привертає все більшу увагу як вітчизняних і зарубіжних учених, так і творчо орієнтованих соціальних працівників-практиків.

Виклад основних результатів теоретичного аналізу. Зважаючи на сучасні запити освіти у ВНЗ формується особливий проектний простір життєдіяльності всіх учасників освітнього процесу. Деякі аспекти проблеми соціально-педагогічного проектування були представлені в наукових працях вітчизняних вчених (Т. Басюк, О. Безпалько, І. Звереві, Я. Кічук, В. Поліщук, Р. Чубук та інші).

У вітчизняній малій енциклопедії із соціальної педагогіки поняття «соціально-педагогічний проект» визначено як «сконструйоване соціальне нововведення, мета якого – вдосконалення педагогічних процесів (розвитку, освіти, виховання, соціального становлення особистості) в певних соціокультурних умовах» [6, с. 206].

Визначаючи сутність соціально-педагогічної діяльності, О. В. Безпалько робить наголос на її проектний контекст – «створення для особистості приймаючого та підтримуючого середовища», «оздоровлення» її соціальних стосунків, «запуск» механізмів самоорганізації, саморозвитку, самозабезпечення на будь-якому рівні – від індивідуально-особистісного до групового [6, с. 266].

На підставі теоретичного аналізу дослідниця О. Біла вважає, що проектна діяльність соціального педагога як вид суспільно-професійної діяльності набуває специфічних особливостей через неоднорідність соціально-виховного середовища та неоднозначність проектних задач, які пов'язані з широким діапазоном індивідуальних випадків, клієнтських ситуацій, проблем цільових груп, системних соціальних проблем, та у зв'язку з цим вимагаючи різні рівні соціальної взаємодії фахівців-соціономістів у межах проекту

(«соціальний педагог – дитина», «соціальний педагог – цільова група», «проектна команда фахівців-соціономістів – дитина», «проектна команда фахівців-соціономістів – цільова група», «соціальний педагог – команда учнів-волонтерів», «проектна команда фахівців-соціономістів – соціальні партнери проекту» та ін.) [1].

Заслуговує на увагу думка Р. Чубука про те, що на відміну від соціальних проектів, що спрямовані на вдосконалення соціуму, суспільних відносин, процесів, соціально-педагогічний проект спрямований на вирішення завдань розвитку, виховання та освіти. Автор зазначає, що об'єктами соціально-педагогічного проектування є: *соціально-культурне середовище* – створення сприятливого соціокультурного простору та оптимізація умов саморозвитку особистості, соціальної групи, територіальної громади; *спосіб життя* – підтримка окремих напрямів діяльності особистості; *сфери діяльності особистості* – освітня, навчальна, виробнича, спортивна тощо [8].

Відтак проектний характер простежується практично в усіх професійних функціях фахівців соціальної сфери (освітній, соціально-психологічний, профілактичний, посередницький, прогностичний та ін.).

Зважаючи на вищезазначене, можемо констатувати, що проектування професійної діяльності фахівцем соціономічної сфери – це спеціально організована система індивідуальних творчих дій та впорядкованих спільних дій колективних суб'єктів проектною командою, що призначена для розв'язання задач соціально-педагогічної практики з урахуванням варіантів розвитку соціально-педагогічних процесів (явищ), соціальних інститутів або варіантів їх цілеспрямованої зміни вихідного стану до бажаного.

Аналіз наукових джерел дає можливість стверджувати про необхідність розробки нових інноваційних технологій, що на всіх етапах навчально-виховного процесу будуть сприяти не тільки накопиченню знань, умінь, але й матимуть на меті постійне збагачення студентів досвідом умінь проектування.

Практичне застосування технологій проектування в професійній діяльності майбутніх соціальних працівників починається з визначення соціальної проблеми та мети проекту, як ідеального образу бажаного результату. Мета може формулюватися на двох рівнях: мета-ідеал (стратегічна мета); мета-очікуваний результат (тактична мета). Їхня сутність зосереджується на вирішенні проблем, які виникають в об'єктах.

Переглянувши наукову літературу щодо технологій соціального проектування у діяльності фахівців соціономічної сфери, зокрема соціальних працівників, ми дійшли висновку, що проектування є однією з форм випереджаючого відображення дійсності, конструювання прообразу уявного об'єкта чи процесу, які б відповідали бажаним властивостям чи наслідкам.

Результатом такого конструювання є проект – сукупність скоординованих дій із певними точками відліку та завершення з метою досягнення цілей із встановленими строками, витратами і параметрами виконання. Якщо говориться про проект, мають на увазі конструкцію певних змін, що попередньо запланована та може в подальшому впроваджуватись у реальному житті.

Отже, основна мета навчання – формування професійно та соціально компетентної особистості, здатної до творчості та проєктувальних умінь і самовизначення за умов мінливого світу, яка має розвинути відповідальність і прагнення до творення. Пріоритетність рішення виховних завдань у системі освітньої діяльності визначається, як «цілеспрямований процес виховання і навчання у інтересах людини, суспільства, держави».

Висновки дослідження і перспективи подальшого розгляду. Кожний майбутній соціальний працівник

повинен володіти технологіями проєктування, створювати соціальні проєкти та програми. Оволодіння практичними вміннями створювати соціальні проєкти, формування готовності до застосування технологій проєктування в професійній діяльності є основою якісної освіти сучасного фахівця соціономічної сфери. Перспективи подальших наукових праць вбачаємо в розробці та впровадженні спецкурсу «Технології проєктування в роботі соціального працівника» для підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери, зокрема соціальних працівників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла О. О. Підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери до проєктування професійної діяльності: теорія і практика : [монографія] / Олена Олександрівна Біла. – Одеса : Астропринт, 2013. – 424 с.
2. Колесникова И. А. Педагогическое проектирование : [учеб. пособие для высш. учеб. завед.] / И. А. Колесникова, М. П. Горчакова-Сибирская ; [под ред. В. А. Слостенина, И. А. Колесниковой]. – [3-е изд.]. – М. : Издательский центр «Академия», 2008. – 288 с.
3. Луков В. А. Социальное проектирование / В. А. Луков. – М. : Ин-т социальной работы Ассоц. работников соц. служб, 1997. – 192 с.
4. Марков А. П. Основы социокультурного проектирования : [учеб. пособие] [Электронный ресурс] / А. П. Марков, Г. М. Бирженюк. – СПб. : Санкт-Петербург. ун-т профсоюзов, 1997. – 166 с. – Режим доступа: <http://works.tarefer.ru/74/100565/index.html>.
5. Педагогічне проєктування : [навчально-методичний посібник] / [Авт.-упоряд. А. Цимбалару]. – К. : Шк. світ, 2009. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
6. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / [за аг. ред. І. Д. Звереві]. – К. : Центр навч. л-ри, 2008. – 336 с.
7. Соціальна робота: технологічний аспект : [навч. посіб.] / [за ред. А. Й. Капської]. – К. : Центр навч. л-ри, 2004. – 352 с.
8. Чубук Р. В. Проєктування змісту професійної підготовки фахівців в умовах вищої школи [Текст] / Р. В. Чубук // Науковий вісник : зб. наук. праць. – Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. – 2014. – № 5-6. – С. 19–29.

*К. В. Аймедов, Л. Р. Нікогосян, В. В. Сторож,
ОНМУ, г. Одеса, Україна*

ПРОЕКТИРОВАНИЯ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИОНОМИЧЕСКОЙ СФЕРЫ

В статье автором рассматриваются различные подходы к определению сущности технологии проектирования, социальное проектирование, в общем, проектирования, представленные в психологической и социально-педагогической литературе. Обосновывается сущность «проектирование», «социальное проектирование» в профессиональной деятельности специалистов социономической сферы, в частности социальных работников.

Ключевые слова: проект; проектирование; социальное проектирование; социально-педагогическое проектирование; технологии проектирования.

*K. V. Aymedov, L. R. Nikohosyan, V. V. Storozh,
ONMU, Odesa, Ukraine*

DESIGN IN PROFESSIONAL ACTIVITIES OF FUTURE SPECIALISTS OF SOCIONOMIC SERVICES

In this article the author discusses various approaches to the definition of design technology, social engineering and design in general, presented in the psychological and socio-pedagogical literature. Substantiates the essence of «design», «social engineering» in professional activity of socionomic sphere specialists, in particular – social workers.

Keywords: design; engineering; social engineering; social and instructional design; technology design.

Рецензенти: *Богданова І. М.*, д. пед. н., професор;
Паскаль О. В., к. пед. н., доцент.

© Аймедов К. В., Нікогосян Л. Р.,
Сторож В. В., 2014

Дата надходження статті до редколегії 25.11.2014